

Yksilön suoja vai tutkimuksen vapaus?

Niklas Vainio

Sulle salaisuuden kertoa mä voisin -seminaari
28.1.2011

Säännöt ja periaatteet

- oikeussäännöt

soveltuvat täysin tai eivät ollenkaan

- esim. ehdottomat kiellot
- moni tapaus ratkeaa sääntöjen perusteella

- oikeusperiaatteet

soveltuvat enemmän tai vähemmän (painoarvo)

- huomioitava erityisesti jos säännös jättää harkinnanvaraa

Oikeusperiaatteita

- sananvapaus
- julkisuusperiaate
- yksityiselämän suoja
- omaisuuden suoja (tekijänoikeus)
- tutkimuksen vapaus
- yhdenvertaisuus
- perusoikeuksien edistämisvelvollisuus

Oikeusperiaatteiden punninta

- oikeusperiaatteet *optimointikäskyinä*:
 - periaate on pyrittävä toteuttamaan mahdollisimman suuressa määrin – muut periaatteet sekä oikeussäännöt rajoittavat
 - törmäystilanteessa molemmat periaatteet pyrittävä toteuttamaan siinä määrin kuin mahdollista
 - periaatteille on arvioitava painoarvot
- mitä enemmän periaate jää toteutumatta, sitä tärkeämpää on toisen periaatteen toteutumisen oltava

Miten paino-arvo määritellään?

- ei valmista reseptiä määrittelemiseen
- esimerkiksi: asteikko heikko – normaali – painava
- suhteutetaan periaatteen ydinalueeseen
- ammattietiikan merkitys?

Esim. JulkL 28 §

Viranomaisen voi, jollei lailla toisin säädetä, antaa yksittäistapauksessa luvan tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjastaan tieteellistä tutkimusta, tilastointia taikka viranomaisen suunnittelu- tai selvitystyötä varten, *jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty*. Lupaa harkittaessa on huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan. [...]

Esimerkki: Tiitisen lista

- julkisuuslain mukaan salassapidettäviä ovat "suojelupoliisin ja muiden viranomaisten asiakirjat, jotka koskevat valtion turvallisuuden ylläpitämistä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna valtion turvallisuutta"
- onko *ilmeistä, ettei valtion turvallisuus vaarannu?*

Esimerkki: Tiitisen lista

- KHO: "Vahinkoedellytyslauseketta sovellettaessa on eduskunta-asiakirjoista ilmenevin tavoin otettava huomioon, että salassapito on poikkeus pääsääntöisestä asiakirjojen julkisuudesta, ja säännöstä tulkittaessa on vältettävä tarpeettoman laajaa salassapitoa."
- mutta ei ollut ilmeistä, ja Supo sai kieltäytyä antamasta asiakirjaa

Esimerkki: pääsy kirkonkirjoihin

- voidaanko sukututkija päästää tutkimaan itse alle 100 vuotta vanhoja kirkonkirjoja?
- KHO: sisältävät arkaluontoisia henkilötietoja, joita ei voida erottaa muista tiedoista, joten ei voida päästää
- peruste siis lain suora kieltö
- sen sijaan viranomainen voi kerätä koosteen ja luovuttaa sen
- tutkimuksen vapaus?

Perusoikeuksien rajoitusedellytykset

1. Rajoituksesta on säädettävä lailla.
 - ei esimerkiksi asetuksella tai viraston omilla säännöillä
 - kieltö ei voi perustua ammattietiikkaan
2. Rajoituksen on oltava täsmällinen ja tarkkarajainen.
 - epämääräinen kieltö ei ole kieltö

3. Rajoitusperusteen on oltava hyväksyttävä ja rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima.

- rajoitus sallittua vain hyväksyttävästä syystä

4. Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta.

- ydinalue -> suuri painoarvo?

5. Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia ja välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi.

- vain sen verran rajoitettava, kuin on tarpeen

6. Perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelyistä.

- valitusmahdollisuus

7. Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomea velvoittavien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

- Euroopan ihmisoikeussopimus

8. Yhdenvertaisuus

- jokaiselle kysyjälle sama kohtelu

